

4077679

5 mei 2017

Reflection

The relationship between the project and the wider social context

Mijn afstudeerproject is eind 2016 ontstaan vanuit de berichtgeving over vluchtelingen in de Nederlandse media. Mijn aandacht werd daarbij getrokken door de veelvuldige berichten over (uit de hand gelopen) demonstraties tegen asielzoekerscentra, zoals in Oranje. Al gauw viel me op dat er een kloof was tussen de typologie van het azc en de wensen van de betrokkenen – zowel bewoners als omwoners. Het plan groeide om een asielzoekerscentrum te ontwerpen waar mensen eens níet tegen zouden protesteren. Een gebouw dat voor iedereen iets kon betekenen – iets kon toevoegen aan de maatschappij.

Naar aanleiding van deze fascinatie wil ik mijn reflectie daarom graag beginnen met de relatie tussen het project en de maatschappelijke context. Bijna anderhalf jaar heb ik gewerkt aan een project dat in directe verbinding met de actualiteit staat. Hoewel de druk op de capaciteit van de Nederlandse asielzoekerscentra sinds de start van mijn project aanzienlijk is afgenomen, denk ik dat de relevantie van mijn ontwerp niet is verminderd. De focus ligt immers niet op ruimte- en kostenefficiënte huisvesting, maar op integratie en sociale interactie.

Integratie blijkt een probleem van alle eeuwen, alle generaties te zijn. Vrijwel iedere dag herinneren de media ons aan de gevolgen van een gebrek aan beleid, zoals in de jaren van de Turkse en Marokkaanse gastarbeiders, of juist een te streng beleid, zoals het bed-bad-brooddebat.

Momenteel overheerst in de Nederlandse asielprocedure nog het afschrikbeleid dat in 2001 werd ingevoerd. Dit houdt in dat, zolang er geen sprake is van een verblijfsvergunning, integratie wordt ontmoedigd. Asielzoekerscentra zijn naar dit beleid vormgegeven, waardoor ze vaak ogen als gesloten bolwerken. Nederlanders hebben hierdoor vaak geen flauw idee wat zich binnen de muren van het gebouw afspeelt en staan wantrouwig tegen de bewoners ervan. Geen wonder dat ze ertegen protesteren.

Met mijn ontwerp wil ik de kloof tussen Nederlanders en asielzoekers dichten. Ik heb geprobeerd een gebouw te ontwerpen dat mensen kan verbinden, met elkaar in contact kan brengen, zodat ze uiteindelijk meer gewend zijn aan elkaar. Zodra het onbekende niet meer onbekend is, kun je er niet meer bang voor zijn. Ik denk dat dit een flink aantal spanningen en discussiepunten die wij in onze samenleving hebben, weg zou kunnen nemen. Niet alleen tussen Nederlander en vluchteling, maar misschien ook wel tussen rijk en arm en hoog- en laagopgeleid. De locatie van het ontwerp, op de grens van het opkomende gebied Katendrecht en de arbeiderswijk Afrikaanderwijk in Rotterdam, heeft in mijn ogen de potentie om verbinding op een grotere schaal te bewerkstelligen. In een tijd waarin de kloof tussen verschillende groepen in de maatschappij steeds groter wordt, heb ik geprobeerd een gebouw neer te zetten dat mensen misschien kan helpen begrip voor elkaar te ontwikkelen.

De vraag die ik mezelf tijdens het ontwerpproces ben blijven stellen, is echter: gaat dit wel echt helpen? Kan een gebouw wel echt dit soort problemen in onze maatschappij oplossen? Een van de belangrijkste dingen die ik me naar aanleiding van mijn onderzoek realiseerde, is dat integratie een zeer gevoelig iets is. Het valt niet of nauwelijks af te dwingen. Zodra mensen het idee hebben dat de interactie met vreemde mensen hen van bovenaf wordt opgelegd, kan dat een hoop weerstand creëren. Je moet het ofwel subtiel aanpakken, ofwel simpelweg rekenen op de *goodwill* van mensen. Tot op de dag van vandaag twijfel ik of mijn ontwerp wel voldoet. Is het mogelijk een gebouw te ontwerpen dat voor

iedereen interessant is? Waar iedereen zich thuis kan voelen, op zijn gemak kan voelen? Ik denk niet dat ik ooit antwoord op deze vragen zal krijgen – niet op de korte termijn, in elk geval.

Ik denk dat twijfels in het algemeen deel uitmaken van mijn onderwerpkeuze. Het asielzoekersdebat is een (emotioneel) beladen onderwerp. Zo leken buitenstaanders vaak moeilijk te begrijpen dat mijn project geen politiek statement was. Wat dan begon als een uiteenzetting van mijn afstudeeropdracht voor nieuwsgierigen, eindigde meestal in een discussie over de vluchtelingencrisis, waarbij mijn gesprekspartner mij probeerde te dwingen een politiek standpunt in te nemen. Als ik onderzoek deed naar integratie, dan moest ik immers pro-integratie zijn, nietwaar?

Ik ben me inderdaad in het onderwerp gaan verdiepen met het idee dat vervroegde integratie een oplossing zou kunnen zijn voor actuele problemen in onze samenleving. Gaandeweg ontdekte ik echter dat het niet zo eenvoudig lag. Voor ieder argument dat pleitte vóór vervroegde integratie, ontdekte ik ook een tegenargument. Dit, in combinatie met de emotionele reacties die mijn onderwerp in mijn omgeving opriep, deed me beseffen dat ik me op glad ijs bevond. Het was en is een gevoelige kwestie en met alle kennis die ik over de voor- en nadelen heb vergaard, kon ik onmogelijk nog een definitief standpunt innemen. Ik hóef ook geen standpunt in te nemen. Het feit dat mijn onderzoek is gebaseerd op het idee van vervroegde integratie, hoeft niet te betekenen dat ikzelf pro-integratie ben – noch dat ik tegen ben. Mijn onderzoek is geen betoog voor het naar voren verschuiven het integratietraject. Er zijn voor- en nadelen. Ik ben een architect, geen socioloog. Ik kan niet vertellen welke integratiebeleid het beste is. Van het verleden moeten we echter leren, en het verleden heeft ons geleerd dat ons eerdere integratiebeleid tot nu toe weinig vruchten heeft afgeworpen. Ik wil met dit project eens een andere benadering laten zien. Niet vanuit een politieke of economische invalshoek, maar vanuit een menselijk perspectief.

Mocht het huidige asielbeleid ooit gewijzigd worden en mocht daarmee de behoefte ontstaan aan een asielzoekerscentrum dat integratie faciliteert, dan zal ik, dankzij dit project, de middelen als een kant-en-klaar pakketje kunnen aanbieden. De gedachte dat ik op die manier mijn steentje kan bijdragen, geeft me het gevoel dat ik als architect niet alleen een esthetische, maar ook een maatschappelijk nuttige rol in onze samenleving kan spelen. In mijn ogen laat het zien dat het vak van de architect nog net zo maatschappelijk relevant is als pakweg honderd jaar geleden, in de tijd van het modernisme, of tijdens de wederopbouw, zestig jaar geleden. Dat we niet alleen maar “mooie, dure gebouwtjes” ontwerpen, maar iets kunnen toevoegen aan de samenleving en mensenlevens kunnen verbeteren. Ik denk dat we daar als architecten vaker stil bij zouden mogen staan.

The relationship between research and design

Dit brengt mij bij de relatie tussen mijn onderzoek en ontwerp. Om een gebouw te kunnen ontwerpen dat in zijn geheel op integratie gericht was, was het van belang om meer kennis over integratie als sociologisch fenomeen te verkrijgen. De onderzoeksvraag die ik in mijn onderzoek heb beantwoord, luidt daarom: ‘Met welke middelen kan een architect de integratie van asielzoekers faciliteren?’ Een antwoord op deze vraag heb ik deels in de literatuur, deels in casestudies gevonden. Sociologische boeken en tijdschriften bleken een bron aan informatie te bevatten. Het probleem bleek echter dat deze informatie gericht was op maatschappelijke projecten en niet op fysieke architectuur. De informatie uit het literatuuronderzoek heb ik daarom geprobeerd om te zetten in architectonische voorwaarden, aangevuld en getoetst met bevindingen uit casestudies. Op basis van de conclusies uit de literatuur en de praktijk heb ik een toolbox opgesteld, bestaande uit voorwaarden ter facilitering en stimulering voor integratie en interactie.

Deze toolbox is leidend geweest voor het ontwerp. Bij alle stappen die ik gezet heb, van locatiekeuze tot programmaverdeling, ben ik teruggevallen op wat er in de toolbox stond. In beginsel waren de meeste voorwaarden beleidsmatig van aard. De gebreken hiervan werden mij al vrij vroeg in het ontwerpproces duidelijk, toen ik een fysieke vorm voor mijn gebouw moest zoeken. Ik heb toen aanvullend onderzoek

moeten doen om fysieke voorwaarden voor een gebouw voor integratie op te kunnen stellen. Ik ben toen opnieuw naar mijn onderzoek gaan kijken en realiseerde me dat de kern van integratie bij interactie ligt. Op basis van deze vaststelling heb ik me tot de stedenbouwkunde gewend. Met mensen als Jane Jacobs en Jan Gehl speelt ontwerpen voor interactie in dat vakgebied al decennialang een rol. Met behulp van hun werken lukte het me om randvoorwaarden voor het fysieke gebouw op te stellen, die ik later aan de toolbox heb toegevoegd.

Vrijwel alle fysieke aspecten van mijn ontwerp, zoals de gebouwhoogte en gevelindeling, zijn gebaseerd op deze aanvulling. In combinatie met de beleidsmatige voorwaarden uit de toolbox durf ik te beweren dat mijn ontwerp direct is voortgekomen uit mijn onderzoek. In mijn ogen valt de relatie tussen onderzoek en ontwerp niet te ontkennen. Ik ben me er echter ook bewust van dat het voor mij veel te makkelijk is om zoiets te zeggen. Zoals ik al eerder zei, zit ik al bijna anderhalf jaar ondergedompeld in dit project. Alles wat ik tot nu toe heb gedaan, was een langdurig en niet altijd even logisch proces. Bij je P4 en je P5 moet je doen alsof je ontwerpproces lineair is verlopen, terwijl het er in de praktijk op neerkomt dat je soms een keuze maakt die niet zo praktisch is, waardoor je een stapje terug moet zetten. Je ontwerpproces is geen rechte lijn, maar een kriebellijntje met allerlei aftakkingen, waarvan eentje bij het huidige eindproduct uitkomt. Ik ben daarom benieuwd of het me bij de P4 en P5 lukt om ook mijn docenten en mijn gecommiteerde te laten inzien dat mijn ontwerp direct is voortgekomen uit mijn onderzoek.